

Jaarverslag 2023

31-5-2024 – versie 1.0

Werkgroep Leidse Sterrewacht

Versie	Datum	Status	Wijzigingen	Door
0.1	19-3-2024	Concept	Document voor ALV vergadering	WLS-bestuur
1.0	31-05-2024	Definitief	Aanpassingen uit bespreking in ALV dd 23 maart 2024; in ALV goedgekeurd	WLS-bestuur

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	5
De missie van de Werkgroep Leidse Sterrewacht	6
De relatie met de Universiteit Leiden	6
2. WLS Organisatie en Financiën	7
WLS Bestuur	7
Aftreeschema bestuursleden	7
Ledental 2023	7
Financiën	7
3. Instandhouden instrumentarium	8
Werkomstandigheden en toegang	8
Begeleidingscommissie: samenwerking met Sterrenkundig Instituut	8
De instrumenten van de WLS	9
C14 in Koepel Oost.....	9
TEC140.....	9
Kleine verplaatsbare kijkers.....	9
De klok boven de hoofdingang	10
4. Opbouwen van kennis	10
Telescopen Trainings Commissie	10
Waarnemen	11
Uitbreiding van kennis	11
5. Publieksactiviteiten	11
Algemeen	11
BHV training	12
Maandelijke Avondjes Sterrewacht	12
Groeps Avondjes Sterrewacht	12
Digitale Avondjes Sterrewacht	12
Landelijke sterrenkijkdagen	12
Zonnekijkdag	13

Nacht van de nacht.....	13
6. Communicatie.....	13
Website.....	13
Nieuwsbrief.....	13
Facebook.....	13
7. Overig.....	14
Werving nieuwe leden.....	14
Sociaal.....	14

1. Voorwoord

2023 was voor de Werkgroep Leidse Sterrewacht het eerste “reguliere” jaar na het lustrumjaar en de Covid-19 pandemie. Er waren geen bijzondere ontwikkelingen en activiteiten naast de bekende activiteiten die de leden, de universiteit en onze partnerverenigingen van ons verwachten, in lijn met onze missie. Maar de vereniging stond niet stil, zoals je kunt zien in het vervolg van dit jaarverslag. De belangstelling voor haar activiteiten blijft groot, hetgeen ook tot uiting komt in een gestage groei van het ledenbestand.

Terwijl de vereniging actief was als vanouds, was het bestuur door enkele persoonlijke tegenslagen minder effectief dan het zelf aanvankelijk heeft beoogd. Niet alle beleidsvoornemens zijn gerealiseerd. Het heeft het bestuur ertoe gebracht goed te kijken naar het eigen functioneren. Deze evaluatie heeft geleid tot nieuwe voornemens die in het Jaarplan 2024 nader worden uitgewerkt. Het motto dat het bestuur voor zichzelf heeft geformuleerd is: “van, voor en door de leden”.

In 2023 werd duidelijk dat het intensieve gebruik van de Oude Sterrewacht alle stakeholders (Faculteit Rechtswetenschappen en de verenigingen die het gebouw gebruiken voor activiteiten die te maken hebben met de oorspronkelijke sterrenkundige functie van het gebouw) met nieuwe uitdagingen confronteert. Intensief gebruik van het gebouw heeft onvermijdelijk een grote diversiteit van bezoekers tot gevolg. Dat is een risico voor de omgang met het kwetsbare historisch instrumentarium. Als vereniging voelen we uit het oogpunt van ons mandaat een grote verantwoordelijkheid om dat instrumentarium in goede staat en toegankelijk voor het publiek te houden. De Telescopen Trainings Commissie (TTC) is een goed gremium voor de afstemming en planning van de verenigingen en organisaties die gebruik maken van het historisch instrumentarium. Ondanks de inzet van alle betrokken verenigingen en organisaties in de TTC heeft een aantal incidenten met telescopen plaatsgevonden, waarvan de oorzaak onduidelijk is of niet traceerbaar naar personen of organisaties. Samen met de andere verenigingen in de TTC en het Sterrenkundig Instituut zijn initiatieven ontplooid om de kans op incidenten te minimaliseren en om eventuele incidenten op te lossen en ervan te leren voor de toekomst.

In 2023 waren de contacten en samenwerking van de WLS met de Leidse Universiteit en met de andere verenigingen goed en vriendschappelijk. De WLS is dankbaar voor de samenwerking met de andere verenigingen en de hulp die ze van die verenigingen heeft gekregen bij activiteiten van de WLS.

De kern van het werk van de WLS is het in stand houden van het historisch instrumentarium in de Oude Sterrewacht en het toegankelijk maken voor het brede publiek. Leden van de WLS kunnen gebruik maken van de instrumenten en faciliteiten in de Oude Sterrewacht voor andere,

afgeleide activiteiten, zoals waarnemen en astrofotografie. Een toenemend aantal leden van de WLS is daarin geïnteresseerd. Het is mooi om te zien hoe leden van de WLS door de primaire taak van de vereniging geïnspireerd raken om zich te verdiepen in de sterrenkunde en het waarnemen en registreren van bijzondere objecten (astrofotografie) en processen (sterbedekkingen). Leden zijn daarvoor steeds minder afhankelijk van de voorzieningen in de Oude Sterrewacht. Met eigen telescopen en randapparatuur kunnen leden thuis en op aantrekkelijke locaties ook mooie waarnemingen doen. Het is een uitdaging voor de WLS om met deze trend om te gaan en met haar taak en mandaat voor de leden een platform te kunnen zijn in het leren over en uitwisselen van ervaringen met telescopen en randapparatuur, op de Oude Sterrewacht en elders.

De missie van de Werkgroep Leidse Sterrewacht

Waarom (onze overtuiging): elke dag werken wij aan het voor volgende generaties 'levend' en oorspronkelijk houden van het historisch instrumentarium en de kennis ervan, van de Sterrewacht in Leiden.

Hoe (onze waarden): met alle toegewijde & competente WLS-vrijwilligers, die respect hebben voor de historie en het gedachtegoed van de Leidse Sterrewacht.

Wat (onze diensten): het, zoals afgesproken met de Wetenschappelijk Directeur van de Sterrewacht, in stand houden van het historisch instrumentarium door het uitvoeren van preventief- en correctief onderhoud, het opleiden van WLS-leden tot juist gebruik ervan, het doen van waarnemingen en het verzorgen van publieksvoorlichting.

De relatie met de Universiteit Leiden

De relatie met het Sterrenkundig Instituut van de Universiteit blijft intensief. Het contact gaat primair over de activiteiten voor de instandhouding van het oude telescopen. De nieuwe vormen van samenwerking, zoals in de digitale Avondjes Sterrewacht, zijn voortgezet. Het Sterrenkundig Instituut is hier nauw bij betrokken, omdat deze uitzendingen op YouTube ook voorzien in de behoefte van het Sterrenkundig Instituut de sterrenkunde voor een breed publiek toegankelijk te maken.

De relatie met Faculteit Rechtswetenschappen en Vastgoed waren ook intensief. Deze twee organisaties en de WLS wisten elkaar te vinden voor zaken die het gebruik en het onderhoud van het gebouw van de Oude Sterrewacht zelf betreffen. Ook in 2023 is zichtbaar dat die relatie en de omgang met elkaar niet alleen prettig is verlopen, maar ook meer zakelijk en gecoördineerd. Dit is onvermijdelijk gezien het toenemende intensieve gebruik van het gebouw.

2. WLS Organisatie en Financiën

WLS Bestuur

Het huidige bestuur bestaat uit de volgende leden:

- Frans van Beek, Voorzitter
- Judith van den Yssel, Secretaris
- Casper Elshof, Penningmeester
- Theo Klaver, Publieksactiviteiten
- Willem-Jan Trijssenaar, Onderhoud, Opleidingen & Waarnemen

Aftreedschema bestuursleden

	2024	2025	2026	2027
Frans van Beek	X			
Casper Elshof				X
Judith van den Yssel			X	
Theo Klaver			X	
Willem-Jan Trijssenaar		X		

Ledental 2023

Het aantal leden is in 2023 gestegen van 101 naar 110. We hebben in 2010 door overlijden afscheid moeten nemen van Peter Louwman en Ernest Isaac.

Financiën

Voor 2023 was een klein verlies opgenomen. Doordat we weinig uitgaven hebben gedaan, terwijl de inkomsten van Publieksactiviteiten ruim boven verwachting zijn, hebben we 2023 ruim in de plus afgesloten.

3. Instandhouden instrumentarium

Werkomstandigheden en toegang

Ook in 2023 heeft het bestuur aandacht besteed aan de werkomstandigheden in de koepels. De lijst van de Telescopencommissie met aandachtspunten die uit veiligheidsoogpunt verbetering behoeven, blijft in grote lijnen actueel. Het gaat over gereedschap, brandvoorzieningen en EHBO. Met het Sterrenkundig Instituut zijn afspraken gemaakt, dat een en ander wordt meegenomen in het overleg met vastgoedbeheer over aan te brengen verbeteringen en dat het gereedschap wordt betrokken in de periodieke ARBO-controle door of in opdracht van de universiteit. De uitnodiging van de universiteit aan de WLS om investeringen voor beter gereedschap en werktrappen voor te leggen heeft in 2023 geleid tot de aanschaf van twee veilige trappen voor het werken op hoogte bij de Fotograaf en bij de 10" telescoop.

In 2023 werden de WLS en de andere organisaties met toegang tot de oude telescopen geconfronteerd met enkele incidenten die – gelukkig – niet tot blijvende schade hebben geleid. In de Telescopen Trainings Commissie zijn afspraken gemaakt en acties gedefinieerd om het optreden van dergelijke incidenten in het vervolg te vermijden. Zo is het initiatief genomen om de universiteit te vragen de lijst met LU-kaarten met autorisatie tot de telescopen kritisch te bezien en die te verwijderen van LU-kaarten van mensen die geen toegang nodig hebben of zouden moeten hebben tot de telescopen. Daarnaast zijn afspraken gemaakt over

- een TTC-brede gezamenlijke kalender om activiteiten met de telescopen te registreren;
- een eindverantwoordelijke per activiteit;
- instructies bij de telescopen over in bedrijf stellen en opbergen na gebruik.

Begeleidingscommissie: samenwerking met Sterrenkundig Instituut

De Begeleidingscommissie die aan het begin van 2021 is opgericht, verzorgt onder leiding van de universiteit de strategische afstemming over de instandhouding van het instrumentarium. Namens de WLS zitten Sander van der Wal en Willem-Jan Trijssenaar in de commissie.

In 2022 bleek dat het erg moeilijk was de Begeleidingscommissie voltallig fysiek bijeen te laten komen, zoals bij de plannen voor 2022 nog was voorgenomen. Er is daarom met het Sterrenkundig Instituut een pragmatische inzet van de Begeleidingscommissie overeen gekomen. De in 2022 gemaakte afspraak dat WLS plannen en verantwoording schriftelijk voorlegt aan het Sterrenkundig Instituut, is ook in 2023 gehanteerd. Het Instituut informeert vervolgens de leden van de commissie. De Begeleidingscommissie evalueert de plannen en verantwoording en verleent vervolgens via het Sterrenkundig Instituut goedkeuring voor de plannen en het mandaat deze uit te voeren.

In 2023 is in aanvulling hierop afgesproken dat begroting voor en verantwoording van de activiteiten aan de telescopen aansluiten op de begrotingscyclus van de universiteit. Dat

betekent dat WLS de voorstellen en begroting in het najaar en de rapportage van de verantwoording in het voorjaar indient.

De instrumenten van de WLS

De terugblik op het werk aan de oude telescopen staat in een separate rapportage van de Telescopencommissie aan de Begeleidingscommissie.

De WLS beschikt zelf over een aantal instrumenten, waarmee de leden aantrekkelijke waarneem activiteiten kunnen ontplooiën. Ze zijn een bijzondere en aantrekkelijke toevoeging op de basisactiviteiten voor de primaire taak van de vereniging om de oude telescopen in stand te houden. Het bestuur heeft geconstateerd dat de instrumenten van de WLS een rol kunnen spelen in het wegwijs maken van de leden van de WLS in het werken met telescopen, ook als opstap voor het volgen van een opleiding of het verrichten van waarneem activiteiten met de oude telescopen. Het verlagen van de drempel voor leden om gebruik te maken van deze instrumenten is een aandachtspunt van het bestuur. In 2024 zal samen met de leden ideeën hiervoor ontwikkelen.

De WLS beschikt over de volgende instrumenten.

C14 in Koepel Oost

Een telescoop met voorzieningen voor astrofotografie.

TEC140

De TEC is ingericht voor visueel gebruik. De kijker is geschikt voor astrocamera's en DSLR's. De besturing is opgesteld in het zenderhok, maar kan ook verplaatst worden.

Kleine verplaatsbare kijkers

1. Buisloze kijker:

De WLS heeft een buisloze kijker in beheer (de "Huygens kijker").

2. Lunt zonnekijker

Veel in gebruik bij publieksactiviteiten zoals de Zonnekijkdag.

3. Celestron CPC 8 8" kijker (oranje OTA):

Deze transportabele kijker, op equatoriale montering, is een goed bruikbare visuele kijker. De oude montering en aandrijving zijn echter niet geschikt voor astrofotografie.

4. Celeston CPC 8" kijker (grijze OTA):

Deze moderne transportabele kijker, op Alt-AZ montering, is een zware uitvoering, maar goed verplaatsbaar. Een uitstekende visuele kijker. De Alt-Az montering is echter niet geschikt voor astrofotografie.

5. Meade LX10 8" kijker:

Een eenvoudige LX10 uitvoering. De oude montering en aandrijving zijn echter niet geschikt voor astrofotografie. De kijker heeft geen eigen driepoot met wig.

6. Meade LX200 8" kijker:

Robuust uitgevoerde kijker en montering, geschikt voor astrofotografie. De kijker heeft geen eigen driepoot met wig.

De klok boven de hoofdingang

Een bijzondere reparatie staat op naam van Frans Hommes, Aart Schipper en Marcel Ambriola. De klok boven de hoofdingang van de Oude Sterrewacht heeft de afgelopen jaren nooit correct gelopen, tot ergernis van de WLS'ers en tot verbazing van de bezoekers, temeer daar de klok vroeger een ijkpunt voor Leidenaren betekende om hun eigen horloges en klokken gelijk te zetten.

Frans, Aart en Marcel vroegen of de universiteit hun toegang tot de ruimtes wilde geven om de reparatie van de klok mogelijk te maken. Dankbaar stemde de universiteit hiermee in. Na reparatie wordt de klok nu aangestuurd door een tijdseinzender, die gesynchroniseerd is met een aantal atoomklokken.

In het kielzog van deze activiteit zijn nu ook de koepels van de 6" en van de 10" telescopen voorzien van sterrentijd klokken.

4. Opbouwen van kennis

Telescopen Trainings Commissie

De Telescopen Trainings Commissie bevat vertegenwoordigers van de WLS, L.A.D. Kaiser en het Bezoekerscentrum. Deze organisaties hebben gemeen dat ze op enigerlei wijze gebruik maken van de oude telescopen in de Oude Sterrewacht. Om die reden wordt ook de JWG als gebruiker van de oude telescopen uitgenodigd voor de TTC. De rol en betekenis van de TTC is in 2023 groter geworden, gezien de behoefte aan coördinatie van opleidingsactiviteiten en de omgang met de reeds eerder genoemde incidenten met de oude telescopen.

Waarnemen

Door diverse leden en studenten is in het afgelopen jaar gebruik van gemaakt van verschillende instrumenten van de WLS. Zo is een vervolg gegeven aan het waarnemen de sterbedekkingen onder leiding van Wim Nobel en hebben Johan van Kuilenburg en Pertap Soekhoe veel werk verricht met de C14. Ook in 2023 is werk verricht aan het gereed maken van de C14 om in het opleidings- en waarneemprogramma te worden opgenomen.

Uitbreiding van kennis

In het afgelopen jaar werden 24 machtigingen op de diverse telescopen verstrekt; 5 machtigingen op de 6" telescoop, 9 machtigingen op de 10" telescoop, 1 machtiging op de Fotograaf en 7 machtigingen op de Zunderman. Voor het eerst was ook de Heliostaat opgenomen in het programma. Voor de Heliostaat werden 2 machtigingen verstrekt. Opvallend is nog steeds het hoge aantal leden van LAD Kaiser dat een opleiding volgt. De 6" en 10" telescopen zijn duidelijk favoriet, met dien verstande dat recentelijk het aantal opleidingen op de Zunderman aan het toenemen is. De Fotograaf is nog steeds geen favoriete kijker van veel leden.

In 2022 is begonnen met een nieuwe opzet van de opleidingen op de telescopen. Dit was mede ingegeven door de samenwerking met het LAD Kaiser. Tweemaal per jaar wordt in principe een introductie cursus gegeven waarin de basisprincipes en zaken rond de gebouwen worden behandeld. Vervolgens kan men deelnemen aan de gerichte telescoopopleidingen. Die kunnen worden aangevraagd op opleiding@werkgroepsterrewacht.nl, waarna men aan de app (WLS) kijkerinstructie wordt toegevoegd. Daar kan men een afspraak voor een instructie maken. Er wordt op dit moment gewerkt aan een duidelijker en doorzichtiger systeem, waar men in een gemeenschappelijke agenda afspraken kan maken voor een instructie.

5. Publieksactiviteiten

Algemeen

2023 was een druk jaar voor de Publieksactiviteiten. De Avondjes Sterrewacht worden steeds populairder, de open dagen worden druk bezocht en de vraag naar groepsrondleidingen zijn erg in trek.

De PA-commissie die deze activiteiten allemaal in goede banen leidt bestaat uit Casper Elshof, Lex Scheers, Bert Cornelissen en Theo Klaver.

Publieksactiviteiten is verreweg de grootste inkomstenbron voor de WLS en daarom belangrijk dat zoveel mogelijk WLS leden helpen bij de verschillende activiteiten die georganiseerd worden.

Voor de Avondjes Sterrewacht zoeken we nog steeds naar extra vrijwilligers. We zien dat steeds dezelfde leden ervoor opdraaien en zien graag dat meer leden zich daarvoor opgeven, dus meld je aan bij Lex Scheers.

BHV training

De herhalingscursus voor BHV is ook weer gestart en intussen hebben Martien Jacobs, Richard Haijer en Theo Klaver hun opfriscursus met succes gehaald.

De volgende opfriscursus voor WLS leden is in april 2024.

Maandelijke Avondjes Sterrewacht

In totaal zijn er 10 Avondjes Sterrewacht geweest. Het aantal aanmeldingen is overweldigend, maar niet altijd, vooral bij slecht weer, komt iedereen opdagen, wat soms teleurstellend is.

Groeps Avondjes Sterrewacht

Met 9 groepsrondleidingen waren deze activiteiten weer erg populair. Stichting Rijnland, Kunst en Ontspanning uit Katwijk, de Lions-club uit Zoetermeer en bezoekers van het ministerie van EZK hebben een geweldige lezing en rondleiding gekregen van onze vrijwilligers.

Digitale Avondjes Sterrewacht

Een groep bestaande uit Sarah Praal, Theo Klaver, Henk Smits en Martien Jacobs verzorgen deze uitzendingen. Voor de kwaliteitscontrole zijn Lex Scheers en Bert Cornelissen een luisterend oor die tijdens de oefensessies nuttige aanwijzingen geven.

In totaal hebben we 6 digitale uitzendingen gehouden waarin verteld werd over de zwarte gaten, supernova's, levensloop van een ster, Jupiter Icy moon Explorer, (op verzoek een extra engelse versie) en donkere materie.

Het totale aantal kijkers was rond de 2000.

Voor alle internetuitzendingen over de afgelopen jaren zitten we rond de 60,000 kijkers.

Landelijke sterrenkijkdagen

Op 25 en 26 februari zijn de landelijke sterrenkijkdagen voor de Leidse Sterrewacht georganiseerd door de WLS. Dit evenement wordt samen met de Oude Sterrewacht, JWG en Kaiser uitgevoerd. Er waren weer veel enthousiaste bezoekers die dankzij de vele vrijwilligers allemaal in goede banen zijn geleid.

Zonnekijkdag

Op 2 juli was de zon tussen de wolken te bewonderen. Met de 6 duims en 8 inch WLS kijker keken de bezoekers naar de zonnevlekken. Met de Lunt waren de vele zonnevlammen van de in 2023 actieve zon te zien.

Nacht van de nacht

Deze avond was redelijk rustig vanwege het slechte weer. In totaal waren het iets minder dan 300 bezoekers en met dank aan de vrijwilligers van de WLS verliep alles in goede harmonie.

6. Communicatie

Website

De website van de WLS is in 2023 8000 keer bezocht. De meest populaire pagina is onze agenda met 5000 bezoekers.

Nieuwsbrief

Er zijn 6 WLS nieuwsbrieven gestuurd in 2023. Zo'n 60% van de nieuwsbrieven worden geopend door de leden.

Facebook

Ook het aantal bezoekers van onze Facebookpagina is gegroeid. In 2023 hebben we 3500 mensen bereikt. Dit zal komen, omdat we ook onze activiteit op de Facebookpagina verdubbeld hebben.

7. Overig

Werving nieuwe leden

De belangstelling voor exacte wetenschappen blijft toenemen in de samenleving. Dat komt tot uiting in een verder toenemende belangstelling voor de WLS. Ook in 2023 heeft de vereniging veel nieuwe leden mogen verwelkomen, van verschillende leeftijdscategorieën.

De begeleiding van nieuwe leden is een steeds groter wordende uitdaging. Nieuwe leden kunnen niet makkelijk hun weg vinden binnen de vereniging. Er wordt gewerkt aan oplossingen daarvoor, waaronder een mentorsysteem.

Sociaal

Gelukkig heeft de vereniging in 2022 de aloude sociale activiteiten, zoals borrels en samenkomsten rond vergaderingen als vanouds uitgevoerd. De Doca onder de Fotograaf vormt hier een belangrijk ontmoetingspunt.